

Jedenáctá přednáška.

Dornach, 20. prosince 1918.

Nové duchovní zjevení.

Rudolf Steiner

Milí přátelé, v úvahách posledních týdnů jsme obrátili zřetel k velkému požadavku doby, k takzvanému sociálnímu požadavku a to z nejrůznějších hledisek. Pokusili jsme se vidět tento dobový požadavek na duchovně-vědeckém pozadí. Neboť jen tak je možno orientovat se správně v tom, co vlastně v sobě tento dobový požadavek skrývá. A jen tehdy, když naše tak těžce zkoušená doba a její nejbližší budoucnost budou dbát toho, co mohlo být naznačeno v těchto úvahách, může se jí podařit získat podněty a hlediska pro tuto dobu. Zítřka se zase vrátím k těmto úvahám, protože musím dnes jako epizodu vsunout něco, co bude jaksi pokračováním toho, čeho jsem se nedávno již dotkl, co ale ukáže, jak tato duchovní věda, jak je zde zastupována, se chová k vnitřnímu stavu vědomí - smím-li tak říci - naší přítomnosti a nejbližší budoucnosti.

Uvedl jsem vám nedávno na konci několik hlavních bodů v tomto směru. Upozornil jsem vás, že každý, kdo má vůli zkoumat zdravým lidským rozumem, jak se až do přítomnosti vyvinul, a rozeznávat, co je zde v této duchovní vědě míněno, shledá, jak tato anthroposoficky orientovaná duchovní věda skutečně dovede počítat se svědomím a s představami přítomné doby. A to může vysvitnout právě z našich sociálních úvah. Smíme tedy vždycky, když se mluví o tom nebo onom předmětu této naší duchovní vědy, poukázat na to, že všechno, co se tu podává, může přezkoumat každý, kdo to chce přezkoumat na základě myšlení přítomné doby, zvláště také na základě vědeckého myšlení. Můžeme dokonce říci, že velký počet útoků na tuto duchovní vědu pochází z toho, že může být tak nápadně přezkoumána podle nejlepšího vědomí a svědomí přítomnosti a nejbližší budoucnosti. To je některým lidem neobyčejně nemilé a nepohodlné. Právě proto, že tyto věci souhlasí se všemi vědeckými požadavky a vědeckými představami naší doby a přece je v mnohých hlavách a zejména v mnohých srdcích jistý odpor proti takovému duchovnímu poznání, uplatňují protivníci, kterým je naprosto nepříjemné, že se objevuje něco, co se dá plně přezkoumat právě podle vědeckých požadavků naší doby. Ale s čím tato duchovní věda počítá jako s vnitřní duchovní skutečností lidského vývoje, je to, že - jak se ukazuje v počátcích v naší době a bude se v budoucnu stále zřetelněji ukazovat - že jaksi závojem světových jevů a světových událostí proráží něco nového. Lidstvo žilo dlouho v čistě smyslových představách. Co mělo nad tyto smyslové představy, to byly v podstatě staré jevy, které pocházely ještě z doby, kdy lidstvo bylo vybaveno atavistickou jasnovidností, kdy se moudrost dostávala do lidstva docela jinou cestou, než jak bude vnikat do lidí v budoucnosti. Z moudrosti, vzniklé v minulých dobách, se mnohé udrželo. To bylo a je dodnes pro mnohé lidi jaksi jediným pokladem moudrosti. Je to dokonce i pro dnešního přírodovědce jediným pokladem moudrosti. Když si věci přesněji všimneme, zpozorujeme to již. Ale živelné zjevování takovéto moudrosti, jaké tu bylo za starých dob, již dávno pohaslo. A pro pozemský vývoj lidstva nastala jakási temnota, otupělost, kdy se bezprostředně nezjevovalo nic duchovního. Nyní začíná doba, kdy závojem událostí prorážejí nová zjevení do lidského duchovního a duševního obzoru. Musí proto přijít obnovení mnohých věcí. Právě vzhledem k tomu můžeme poukázat na nejdůležitější

zemskou událost: mystérium Golgoty. Mystérium Golgoty dalo zajisté zemskému vývoji teprve smysl.

Zemská planeta by nebyla duchovně-duševně tím, čím je, kdyby se na ní nebylo událo mystérium Golgoty. A toto mystérium Golgoty jakožto skutečnost, která se stala, je něco jiného, milí přátelé, a něco jiného jsou nauky, které po staletí vládly jakožto křesťanské nauky.

Kdo tuto věc nemá na zřeteli, sotva se vpraví do základních požadavků naší doby.

Veźměte ke srovnání něco docela obyčejného. Jsou zajisté dvě různé věci: událost, která se děje před vašimi očima a to, co dva nebo tři lidé, kteří tuto událost viděli, o této události vyprávějí, o této události říkají.

A ve známost lidí nevešlo ve vyšším duchovním smyslu o mystériu Golgoty jako skutečnosti ovšem nic jiného než to, co se říkalo po staletí. Ale to, co se říkalo o této duchovní události - a mystérium Golgoty je duchovní událost, i když se událo na fyzické úrovni - to se říkalo ještě z hlediska staré moudrosti. Sama evangelia - víte to z mého spisu „Křesťanství jako mystická událost“ - sama evangelia jsou psána ze stanoviska staré moudrosti. To znamená, že lidé měli určité představy ze starých mystérií, nebo vůbec zděděné dávné představy. Do mluvy těchto představ bylo odíváno to, co se událo na Golgotě. Ale to jsou představy, které náleží právě do atavistického období lidstva. Nejprve muselo být mystérium na Golgotě, aby mu bylo vůbec rozuměno, oděno do této mluvy. Ale dnes žijeme v době, kdy se tento, za starých dob správný způsob jak pohlížet duchovně na svět, zastaralý, neboť pronikají nová duchovní zjevení, třebaže je lidé ještě nechtějí uznat, která budou náhle rovnocenná starým zjevením atavistickým. Musíme proto, má-li být učiněno zadost požadavkům doby, mluvit o mystériu Golgoty jako o skutečnosti také novou řečí s novými představami. To znamená, že také křesťanské představy budou muset vyhovovat tomu, co vstupuje do lidského vývoje. Jinak by bylo křesťanství souhrnem starých zděděných představ. A všechno, co žije v lidském nitru jako požadavky doby, to by odumřelo vůči tradičním představám, nenašlo by žádnou potravu. Právě lo je to, s čím chce anthroposoficky orientovaná duchovní věda počítat: že nová duchovní zjevení musí být učiněna srozumitelnými a že největší zemská událost, mystérium Golgoty, musí být oděna do představ těchto nových duchovních zjevení.

Nyní může vzniknout otázka - a je to neobyčejně důležitá otázka. Kdo z duchovního světa stojí vlastně za těmito duchovními zjevením, která prorážejí znovu závojem jevů do lidských dějin?

Znáte, milí přátelé, pořadí různých hierarchií, jak jsem je vylíčil ve svých spisech, víte tedy, čím jsou v hierarchickém řádu duchovním takzvaní Duchové Osobnosti. Víte, že Duchové Osobnosti jsou v hierarchickém duchovním řádu o stupeň níže než-li ti duchové, k nimž například počítáme Jahveho, takzvaní Duchové Formy. Ke zjevením, kterých se lidstvu dostalo od Duchů Formy, chtějí se nyní připojit Duchové Osobnosti, ovšem teprve se připravující, ne s tou mohutností, s jakou se projevovali Duchové Formy. A hledáme-li slovo pro to, čím vlastně jsou Duchové Formy, můžeme zůstat při starém dobrém slově „Stvořitelé“. Biblické slovo „Stvořitelé“ obsahuje přibližně všechno, co také my musíme spojovat s Duchy Formy, když je pozorujeme v jejich vlivu na člověka od staré lemurské doby až dodnes a také do budoucnosti.

Duchové Formy nezastaví sice svoje činy, ale budou je provádět jaksi na jiné úrovni.

Když obrátíme zřetel ke všemu, co můžeme duchovně-vědecky pozorovat, můžeme Duchy Formy nazvat právě tvůrčími duchy. Jim člověk děkuje především za svůj život jakožto zemský člověk. Ale Duchové Osobnosti nebyli až do naší doby tvůrčími duchy. Byli to duchové, kteří pořádali různé záležitosti z duchovní říše. Můžete si přečíst v mé knize „Tajná věda“ o činnosti těchto Duchů Osobnosti. Ale nastává doba, kdy oni skutečně musí zasahovat do tvůrčího působení ve vývoji lidstva. Později budou muset zasahovat do tvůrčích dějů jiných říší. Vždyť existuje vývoj v hierarchiích. Duchové Osobnosti postupují k tvůrčí činnosti. To poukazuje vůbec na významné tajemství v lidském vývoji. Kdo se nesnaží obsáhnout lidský vývoj povrchním přírodovědeckým pozorováním, jak je to dnes obvyklé, nýbrž kdo na něj hledí vnitřně s duchovně-vědeckými podněty, ten ví, že od počátku 5.

poatlantické doby, o níž jsme nyní často mluvili z nejrůznějších hledisek, počíná v člověku něco odumírat. S tímto odumíráním, řekl bych, s tímto postupným ochromováním něčeho v naší přirozenosti, s tím souvisí v podstatě celý náš pokrok také v duševnosti a duchovnosti.

Nejsme již, milí přátelé, chci-li to vyjádřit ostře, živými bytostmi v tom smyslu jak byli lidé před staletími nebo dokonce před tisíciletími. Ti měli v sobě silnější životnost, měli v sobě větší sílu, která vycházela z pouhé tělesnosti. Vždyť člověk zná umírání jenom, když vystupuje v radikální formě na konci zemského života. Ale vy víte z duchovně-vědeckých úvah, že v nás stále něco umírá. A kdyby stále něco neumíralo, neměli bychom žádné vědomí. Vědomí souvisí právě s umíráním něčeho v nás. Ale tento proces odumírání je nyní silnější, než jaký byl například v prvním křesťanském století nebo dokonce v staletích předkřesťanských. Co v člověku pocházelo od tvůrčích duchů jakožto Duchů Formy, začíná, smím-li to tak říci, silně odumírat, a do lidské přirozenosti musí být včleněno něco nového, něco tvůrčího, co musí především vycházet z duchovna. Je to skutečně tak, že člověk, který se tomu nevzpírá, proudí, počínaje naší dobou, z ducha tvůrčí síly. Těmto tvůrčím silám se snaží duchovní věda porozumět, snaží se zachytit myšlením, zřením to, co sem vniká ze světů, které dosud nesesílaly svoje podněty, do vývoje lidstva, co vstupuje jakožto nová duchovnost do vývoje doby. A to je to, co je vlastně ve skutečně moderním smyslu orientovaná duchovní věda. Ona nevstupuje tedy jako nějaký jiný třeba vědecký nebo jiný program, ale vstupuje jaksí proto, že nebesa sesílají lidem nová zjevení a proto, aby jim bylo porozuměno.

Kdo nechápe v tomto smyslu úkol anthroposoficky orientované duchovní vědy, nechápe ho vůbec. Neboť tato anthroposoficky orientovaná duchovní věda by mlčela, kdyby nemusela zvěstovat něco nového, právě teprve sem prorážejícího - smím-li použít toho výrazu - z nebes lidstvu se zjevujícího.

A co se zjevuje závojem jevů, je projevem nového tvůrčího principu, který je obstaráván Duchy Osobnosti. S tím souvisí, že právě tato naše doba, o které jsme přece řekli, že začala 15. stoletím po Kristu, má jako svou význačnou vlastnost vyhranění podnětů osobnosti. Osobnost se chce - smím-li použít tohoto triviálního výrazu - postavit na vlastní nohy, a bude to chtít stále víc a více do třetího tisíciletí. Potom vystoupí po dokončení vývoje osobnosti jiné podněty.

Ale nyní, milí přátelé, když si promyslíte, co jsem právě řekl, uvidíte jaksí, jak se toto nové zjevení Duchů světla. Duchů Osobnosti, blíží k lidem. Ale proti tomu stojí také právě od začátku této nové 5. poatlantické doby jisté duchové temnoty. Neboť jakmile nahlédneme za závoj jevů, zpozorujeme ihned, jak proti určitému oddílu Duchů stojí jeho protivníci. Na jedné straně pohlížíme na Duchy Osobnosti, kteří se projevují tak, jak jsem to právě vyložil, ale na druhé straně vidíme, jak se proti nim projevují temní duchové, duchové, kteří mají v každém směru zájem na tom nenechat působit v lidstvu to, co přichází jako nové zjevení Duchů Osobnosti.

Tito chmurní, temní duchové nacházejí příležitost k uskutečnění svých záměrů pomocí jevu, o kterém jsem se vám tu již zmínil před několika týdny, onoho jevu, kterého si bohužel, přítomné lidstvo příliš málo všímá.

Hleďte, ptáme-li se dnes, kolik je lidí na Zemi, říká se obvykle 1 500 milionů, že ano. To by mělo za následek, že se na Zemi vykoná také jen tolik práce, kolik může vykonat těchto 1 500 milionů lidí.

Ale tak tomu není, nýbrž od začátku 5. poatlantického období nastala možnost, že tu je kromě 1 500 milionů lidí na Zemi, o kterých se obvykle mluví, ještě dalších 500 milionů pracovních sil. To je následkem strojů. Kdyby byla dnes všechna práce strojů vykonávána lidmi, muselo by tuto práci vykonávat 500 milionů lidí.

Z toho vidíte, že lidská práce našla jaksí na Zemi náhradu, že je tu něco, co působí jako lidé, ale co není člověkem z masa a krve. Tato skutečnost je neobyčejně důležitá pro celkový lidský vývoj. Tato skutečnost souvisí s jinými skutečnostmi ve vývoji naší doby. Těch 500 milionů lidí, kteří tu vlastně nejsou jakožto lidé z masa a krve, ale jako dělníci - tu práci konají stroje právě tak, jako by ji konali lidé - dávají tyto pracovní výkony příležitost, že mohou temní duchové uskutečňovat svoje záměry v

našem lidském vývoji, ti temní duchové, kteří jsou protivníky oněch Duchu Osobnosti, kteří přinášejí nová zjevení.

Tak máme na jedné straně nově sem pronikající zjevení nebes a na druhé straně máme jaksi z podzemí vy stupující tělesnost pro protivníky, pro jisté démonické bytosti, pro duchy temnoty, kteří se normalizují skrze lidi z masa a krve, ale kteří přece mezi námi přebývají tím, že lidské síly jsou nahrazovány mechanizmy, stroji.

To je také základ všech disharmonií v sociálním oboru v naší době. Ale je to také, milí přátelé, základ pro jisté poblouznění lidského myšlení v přítomné době, které se stává zase ze své strany východiskem pro poblouznění sociální. Neboť lidské myšlení se během posledních staletí se přizpůsobilo v jistém ohledu mechanistickému řádu. Lidské myšlení je proniknuto, impregnováno takovými představami, které jsou přizpůsobeny čistě mechanistickému řádu. Můžeme říci, že v mnoha oborech přírodovědy, ale i v mnoha oborech života, i v mnoha oborech dnešního sociálního nebo socialistického myšlení není používáno vůbec jiných představ než těch, které je možné použít, aby se porozumělo působení mechanismů, ale které jsou nepoužitelné pro porozumění všemu tomu, co je nad mechanizmy. Ale přece, milí přátelé, ve světě zjeveném má každá věc dvě stránky a nesmíte proto říkat: protože tomu tak je, vetřely se mechanistické představy do lidského vývoje jako něco, čemu se musíme vyhýbat. Nikoli, to by bylo naprosto nesprávné.

Jakkoli jsou ty mechanistické představy nebezpečné, protože dávají jistým duchům temnoty' příležitost vystupovat proti zjevujícím se Duchům Osobnosti, jakkoli jsou nebezpečné tyto mechanistické představy, zejména mechanistický řád. z něhož jsou vzaty, přece je na druhé straně blahodárné právě toto myšlení, které se opírá o takovéto mechanistické představy.

Neboť je úkolem novější doby, milí přátelé, aby naše duševní schopnosti se vyzbrojili těmito představami, které žijí také v moderním přírodovědeckém, vůbec moderním myšlení, abychom se pronikli těmito představami, ale abychom pak tyto představy dali do služeb nových zjevení nebes. Jinými slovy: mechanistické představy naučili lidi myslet v jasných, ostrých obrysech. Tak jako se myslí v tomto mechanistickém představování, tak se dříve nemyslelo. Představy starších dob měly vždycky nejasné obrysy. Kdo studuje duchovní dějiny doby, ten to ví. Dokonce i když studujeme bystré duchy jako Platona, mají jejich pojmy nejasné obrysy. Myšlení v ostrých myšlenkových obrysech mohl si člověk vypěstovat teprve tím, že upadl do jednostrannosti tvořit si mechanistické představy o světě. Jednostranné mechanistické představy jsou neobyčejně chudé na světový obsah, obsahují v podstatě jenom to, co je mrtvé, ale jsou mimořádným výchovným prostředkem. To je dnes také vidět. Ostře myslet dovedou dnes vlastně jen lidé, kteří si osvojili určité přírodovědecké představy. Ti ostatní jsou v pokušení myslet nejasně.

Ale teď je na této výchově, kterou si lidé osvojili ostře ohraničené myšlení, aby se obrátila k novému duchovnímu zjevení a chápala duchovní svět se stejnou jasností, jak jsme si zvykli chápat svět přírodovědecký. To je to, co vyžaduje intelektualistické svědomí a bez čeho se lidstvo neobejde, bez čeho nebude moci řešit nejdůležitější otázky současné doby a nejbližší budoucnosti. Ostré myšlení, vychované nejmodernějšími přírodovědeckými představami, ale použité na duchovní svět, který se znovu zjevuje. To je v podstatě také konfigurace anthroposoficky orientované duchovní vědy. Takovou ona chce být, protože počítá s nejnужnějšími požadavky současné doby. Proto dovede sestoupit z jistých duchovních výšin až k uchopení člověka všedních potřeb. Hleďte, milí přátelé, musí se stále poukazovat na to, že v tomto směru chce být duchovní věda právě novou pomocí pro lidskou práci a pro lidské výkony.

Vezměte ze starých tradičních věcí, které přinesly starší doby, různá náboženská vyznání. Tato náboženská vyznání stačí dnes ovšem, milí přátelé, pro jistý počet lidí, když tito lidé hledají jisté povznesení. Pak se vypravuje lidem z lůna starých vyznání o božsky-nebeských říších, vypravuje se jim o tom, co se skrývá za závojem smyslových jevů. Sestupuje se tak daleko, že se může lidem ukázat, že mají být dobrými lidmi, že se mají navzájem milovat atd. Jinými slovy: Tato vyznání mohou sestoupit až k určitým mravním požadavkům.

Na druhé straně se lidé dnes snaží získat názor o všedních požadavcích, které jsou jaksi na druhém pólu života. Snaží se získat poznání přírody. Ale jak víte, botaniku a zoologii hlásají dnes lidem velmi zřídka pastoři v kázání z nějakého vyššího zjevení. Co se zvěstuje z nebeských říší, nesahá až dolů k Zemi. Také o jiných věcech z bezprostředních požadavků, které nás obklopují každou hodinu, každou minutu, hledá se z druhého pólu vysvětlení, a tak se objevilo také z tohoto pólu, řekl bych, jakési přírodovědecké myšlení o sociálních požadavcích. Ale pomyslete si, milí přátelé, jak stojí vedle sebe to, co lidé dnes vynakládají jako myšlenkovou práci o požadavcích všedního života, a to, co hlásá pastor z nebeských říší. To jsou dva světy, které se navzájem nedotýkají. Lidé chtějí - pokud chtějí - pracovat, chtějí mít také myšlenky o své práci, chtějí, když vykonali svou práci, slyšet, jak je to se smrtí, s nesmrtelností, s věcmi božskými. Ale to jsou dvě docela oddělené říše. Že jsou tyto dvě říše oddělené, že lidé nemají potřebu spojit je, že se jaksi děje to, co jsem uvedl z jiného hlediska v předešlých pozorování, že lidé chtějí myslet o kapitálu, o penězích, o úvěru, o pracovní síle atd.. z jedné strany, a o mravních, etických požadavcích z druhé strany, že lidé nevěnují tolik myšlenkové síly, aby mluvili na základě toho, co se říká o duchu, zároveň také o životě všedního dne, kde Bůh nebo Bohové nezjevují méně než v jiných oborech. To je velká závada dnešní doby. To musíme v první řadě prohlédnout, když chceme pochopit, proč přišla na lidstvo tato katastrofální doba. Lidé potřebují zase vědu, která dovede, když mluví o nej vyšších božských světech, zabývat se zároveň potřebami všedního dne. Jinak zůstanou tyto potřeby všedního dne v onom chaotickém pořádku, ve kterém je vidí Leninové a Trockisté. A nauky, které hlásají tajemství nebes, zůstanou neplodnými pro zevní život, i kdyby sebevíce zahřívaly sobecké city srdcí.

To právě nesmí v budoucnosti být. V budoucnosti nesmí existovat nedělní kázání, jimiž se chtějí lidé povznášet nad všednost, jenom se povznášet a rozechřívát své sobecké náboženské potřeby, aby pak přistupovali zase jen se zevním nepostačujícím myšlením k nebožsky viděným všedním problémům, aniž je duchovně prohlédají. Velké požadavky, které nám ukládá naše doba, leží v duchovní oblasti. Do naší doby nepřijde pořádek dříve, dokud lidé neuznají, že je nutno dbát toho, co bylo právě charakterizováno.

Ale s tím souvisí množství jiných důležitých dobových podnětů. Stojíme uprostřed, nikoli na konci - říkám docela vědomě, že nestojíme na konci, ale že stojíme uprostřed období zápasu, v době, kdy probíhají chaotické události ve vývoji lidstva, události - řekl jsem to často - za kterých by se lidé měli učit. Je bohužel tolik lidí, kteří ještě dnes se ničemu nenaučili z událostí posledních čtyř a půl let, nýbrž kteří mají stejně utvářené myšlení jako před těmito lety. Probíhají události, milí přátelé, které ukazují zevní lidstvo, nebo spíše život zevního lidstva v zápase a boji. Zápas a boj byl ovšem v jiných epochách také, ale zápas a boj v naší epoše má ještě docela zvláštní povahu. A tuto zvláštní povahu zpozorujeme, když pohlédneme nejen na povrch, ale do hloubky, když vidíme, že dnes probíhá zevně mnohé, co je vlastně založeno tak, že by to mělo probíhat v lidském nitru.

Můžete si snadno myslet, že s přijímáním nových zjevení nebes musí být spojena prohloubená niternost lidské přirozenosti. Ale tato prohloubená niternost lidské přirozenosti vnese do lidské přirozenosti do duše jisté vnitřní zápasy. Tyto vyhlídky na vnitřní duševní zápasy pro lidi nesmí nás naladit pesimisticky, neboť jen těmito duševními zápasy se může člověk stát v budoucnu silným. Člověk, který to dnes ještě nechce, žádá od svých představitelů vyznání, od svých pastorů, aby mu jaksi zamlžovali to, co přece již podvědomě v duši žije. Mají mu zahřívát duši, mají ho utěšovat, mají mu říkat krásné věci o tom, co Bůh s lidmi zamýšlí, aniž by člověk něčím k tomu přispěl. Ale v nejbližší budoucnosti, milí přátelé, budou Bohové zamýšlet s lidmi jenom to, k čemu člověk sám něčím přispěje. Člověk musí projít vnitřními duševními boji, které ho učiní silným. Nemáme hledět do budoucnosti, která je pohodlnější než minulosti a přítomnosti.

Takové zdánlivé ideály, které jsou ale jen moderními omamnými prostředky, nejsou pravdou, jsou jen wilsonismem. Mluvit o tom, že je možné docela novou dobu vyvolat nějakými dvakrát sedmi body (nevím, je-li to míněno mysticky, ale pak je to ve špatném smyslu mystické), to je, milí přátelé, docela zvláštní forma moderní pověry.

Na čem pro budoucnost záleží, není to, aby zevní život byl pohodlnější. Lidstvo bude muset vzít na sebe se zbytkem zemského vývoje ještě větší nepohodlnosti, než o jakých se mu dnes zdá. Ale lidstvo je na sebe vezme, protože bude posíleno - každý jednotlivec ve své osobnosti - vnitřními duševními zápasy. Když hledíme skrze závoj jevů, nepohlížíme na svět, kde Bohové tiše spí jako v báji, každý na svém loži a vedou klidný život, jak si to lidé vysnili, a co přece není nic jiného než-li forma lenošivého života. Nikoli, tak tomu není. Když pohlédneme závojem jevů, nehledíme na božsky - duchovní život spánku, nýbrž na hierarchický život práce. A co je nám nejdříve nápadné, je velký zápas, který se děje za scénou fyzického smyslového světa mezi moudrostí a láskou. A člověk je postaven do tohoto zápasu. Dlouhou dobu o tom nevěděl. V budoucnosti se musí stále vědoměji a vědoměji stavět do tohoto zápasu, který se odehrává mezi moudrostí a láskou.

Neboť člověk má být tím, co vzniká, když moudrost a láska se stále pohybují jako kyvadlo, hned na stranu moudrosti, hned na stranu lásky. Jen rytmickými výkyvy kyvadla nikoli ospalým klidem je to, co je bytím ve světě.

Tento zápas mezi moudrostí a láskou byl veden ve starých atavistických dobách, a až dodnes ještě je veden v podvědomých hlubinách lidské duše. Tam dole, milí přátelé, kde proudí nevědomé podněty tam stojí Duch moudrosti proti Duchu lásky a Duch lásky proti Duchu moudrosti. Ale od naší doby vývoje duše vědomé stoupá to vzhůru do vědomí. Člověk musí tento zápas vybojovávat sám v sobě. Stále větší a větší bude síla, která má na základě tohoto vnitřního duševního zápasu působit v lidských duších. Jenže lidé se dnes ještě vzpírají tomuto vnitřnímu vývoji. Oni jej tuší a bojí se ho: lidé nemají odvahu k tomuto vnitřnímu zápasu. To, co stojí v knize „Jak dosáhneme poznání vyšších světů?“, má vést k tomu, aby člověk mohl tento vnitřní zápas vybojovat vítězně. Lidem je to nepohodlné, lekají se toho. Lidé nemají odvahu podstoupit tento vnitřní zápas. Ale je to jev doby, milí přátelé, že lidé nechtějí podstoupit tento vnitřní zápas, že ještě před ním utíkají, že ještě nechtějí mít tento vnitřní zápas. A protože ho nechtějí mít vnitřně, proto se dnes promítá navenek. Naznačil jsem to v jednom ze svých dramát, kde můžete číst, jak to, co se odehrává jakožto zevní boje mezi lidmi, je výrazem boje vnitřního. Víte, že ono místo bylo napsáno dlouho před vypuknutím současné válečné světové katastrofy, ale právě současná světová katastrofa svědčí o pravdě toho, co je tam psáno. Je tam naznačeno, že všechno, co se dnes děje jako vnější zápasy - v jiných dobách měly zápasy jiný ráz, neboť všechno se mění a je podrobno proměňám - že to jsou zápasy vyvržené z lidského nitra. To je to, co musí přijít: Lidé musí vzít do nitra, o čem se domnívají, že to musí vybojovat zevně. Bojiště v nitru lidských duší bude lékem pro to, co vstoupilo dnes pustošivě mezi lidi. Dokud nevníkne toto vnitřní bojiště do lidských duší, nemůže dohasnout to, co přišlo zevně tak strašně, katastrofálně mezi lidi. Neboť toto vnější není nic jiného než-li to, co lidé promítají navenek, protože to nechtějí vzít do nitra. Všechno ostatní je jen zdánlivé, ale tohle je skutečnost.

To je zase okolnost, milí přátelé, ke které přihlíží anthroposoficky orientovaná duchovní věda. Přihlíží k ní tím, že nepřijímá jen nějaké zastaralé nauky, ale že chce skutečně vnést mezi lidi, co se ve smyslu současnosti a budoucnosti uplatňuje jako nová zjevení nebes. To musíme rozlišovat, jinak budou lidé stále duchovní vědu zde míněnou plést dohromady s jinými věcmi, ke kterým nepatří. Tato duchovní věda, která je anthroposoficky orientována, nemůže být zvěstována stejným způsobem, jakým chce být hlášáno mnohé z přítomnosti, co je vlastně věcí minulosti. Tato anthroposoficky orientovaná duchovní věda musí mluvit k plnému, jasnému vědomí lidstva. Ale již když to říkáme, zraňujeme ješitnost mnohých lidí. Neboť dnešní lidé se přece všichni domnívají, jak to vlastně vedou, jak to vedou právě s duchovními záležitostmi a viděli by, že to není tak slavné s tímto plně jasným vědomím. Sociální problémy a chceme-li, problém válečný naší doby nemůže být řešen jinak než jasnými myšlenkami, školenými moderním myšlením a orientovanými k nově se zjevujícímu duchovnímu světu, k onomu světu, který přichází od dobrých Duchů Osobnosti. Protože je duchovní věda po této stránce tak nová, proto má za protivníky všechny, kteří nechtějí vynaložit aktivnost, aby skutečně vnikli do tohoto nového. Neboť vynaložit duševní aktivnost, k tomu patří skutečně dobrá vůle.

Hled'te, celý nerv této duchovní vědy, jak je zde míněna, je jiný, nežli ten. z něhož pocházejí dřívější zjevení. Častěji jsem již upozornil, že vidíte dnes často, že lidé, kteří se chtějí poučit o záhadách života. sáhnou po starých problematických knihách, které obsahují starou atavistickou nauku o jasnovidnosti. Jak se cítí mnohý blaženým, když najde knihy, které aniž jsou proniknuty moderním přírodovědeckým vědomím, mají mu dát vysvětlení o tom, co nyní nemůžeme vědět, ale co věděli starí lidé, kteří tu mluví o soli, Merkurů a síře a podobných věcech. Ovšemže to jsou ctihodné vznešené věci, které v těchto knihách stojí. Ale ve světě je vývoj - a co bylo dobré pro dřívější epochy, není dobré pro naši dobu. Dřívější epochy dovedly si právě svým způsobem osvojit to, co se odělo do slov: Merkur, sůl, síra. Přítomnost musí hledat něco nového. Když jí duchové přinášejí pro blaho lidstva toto nové, nesmíme nechat toto nové bez povšimnutí. Toto nové musí být docela jinak uzpůsobeno, než jak bylo uzpůsobeno staré. Je zásadní rozdíl mezi tímto novým a starým. Staré vyvíjelo velkolepé porozumění pro svět, porozumění pro to, co je mimo člověka. A co došlo ještě jako stará moudrost až k takovým duchům jako Paracelsus nebo jako Jakob Bohme. bylo hluboké porozumění pro svět. Pak bylo tohoto porozumění pro svět používáno pro chápání člověka. Člověk sám byl chápán na základě chápání světa. To je základní charakter staré moudrosti. Jak se venku v přírodě projevovala duchovnost a také duchovní bytosti v různých stupních různými elementy, to mohlo vidět atavistické jasnožření takovým způsobem, jak to dnes již lidem není možné. Ve velké obsáhlé přírodě byl poznáván především planetární, hvězdný svět, pak elementární život v živlech, soli, Merkurů, síře, pak se mohl člověk ptát, jak se to jeví v člověku. Tato cesta není již tou, po které může člověk v přítomnosti a v nejbližší budoucnosti dospět k vývoji. Ještě Jakob Bohme mohl říci: sůl, merkur-rtuť, sulfury- síra. My to musíme říci jinak, neboť my musíme jít opačnou cestou: cesta budoucnosti je opačná. My vycházíme od člověka, my chápeme nejdříve člověka a od pochopení člověka přecházíme k pochopení světa. To je cesta, kterou jsem se dal ve své knize „Tajná věda“ v určitém oboru. To je cesta, kterou se vůbec musíme v budoucnosti brát. Ne nemluvíme o soli, my mluvíme o tom, co žije v lidském organismu jako zpět jdoucí vývoj v nervově-smyslové soustavě a chápeme nervově- smyslovou soustavu jako nazpět jdoucí vývoj. Dávny člověk se díval do přírody a pozoroval, co všechno způsobuje živel soli. Tu se díval venku na to, na co my se díváme, když pohlédneme z hlediska duchovní vědy na soustavu nervů a smyslů. Dávny člověk hleděl ven do světa, aby jej pochopil, na svět Merkurů. My hledíme do lidského organismu a nacházíme rytmus. Všechen rytmický život - často jsme na to poukázali - je v člověku tím, čím je venku Merkur. Pohlédneme na člověka, hledáme pochopení člověka a od pochopení člověka pochopení světa.

To je velké zjevení, milí přátelé, podle něhož musíme žít, abychom pochopili duchovno. Z dávneho zjevení, které vycházelo z pochopení světa k pochopení člověka, vzešla všechna náboženství a podání, která se ještě udržela v zastaralých světových názorech. Ta nebudou moci být lidstvu prospěšná jinak, než že budou pozorována historicky a že budou moci vzbudit úctu před starým. Také náboženská vyznání z nich původně vycházejí. Dnes jsme v začátcích a tím druhým, s porozuměním člověku, které se musí rozšířit v porozumění světu.

To musí být nová cesta, milí přátelé, a je to spojeno s mnoha věcmi. A jak je to spojeno s mnoha věcmi, vidíte na jednom příkladě: na způsobu, jak jsme se pokusili o tuto stavbu. Víte, že jsem poukázal zvláště ostře tu a tam na to, jaká je to pomluva - i když od mnohých snad ne subjektivní pomluva, ačkoli ti, kdo ničemu nerozumějí z naší stavby, neměli by vlastně o ní mluvit - jak je to objektivní pomluva, když se říká, že tato stavba představuje to nebo ono symbolicky. Hledejte jen jediný symbol v této stavbě, nenajdete žádný. Nikde není symbol. Byl učiněn pokus tvořit bezprostředně z duchovního světa, nic symbolického, nýbrž duchovní skutečnost, pokud se právě může dnes zjevovat. Symbolické je to, čím se dříve k lidstvu mluvilo. Pokrok ve vývoji lidstva spočívá právě v tom, že nazírání skrze symboly, které působily na instinkty, se pozvedá do plného vědomí, které spatřuje skutečnost, duchovní skutečnost.

Toto zření duchovní skutečnosti vyžaduje jisté aktivity duchů. Pohlížení na symboly lidi jaksi uspávalo. Uvedl jsem vám nedávno, jak jsou dnes například svobodní zednáři, kteří říkají, že jsou velmi rádi, že jim nejsou symboly vykládány, tu že si každý může myslet, co chce - což si většina z nich vykládá tak, že si při tom nemyslí vůbec nic. ale že nechávají symboly na sebe působit

nevědomě. To je něco, co zbylo z dávných dob, co se musí proměnit v něco nového. Symbolika nemá hlavní úlohu v tom, co zde nazýváme anthroposoficky orientovanou duchovní vědou. Proto zde musíme také jistým způsobem mluvit nově: a když bylo během doby poukázáno na symboly, bylo těchto symbolů použito jaksi jako pomocných symbolů, aby se to nebo ono osvětlilo jako příklad, nebo, aby byl prokázán souhlas mezi tím, co je nově nacházeno, co může sloužit novému lidstvu, a tím, co je tu z dávných dob zastaralého.

Ale spočívá jaksi v lidské přirozenosti - a co nyní říkám, povede nás zítra zase nazpět k úvaze o sociálním životě - že se člověk vždy nejprve vzpírá proti tomu, co vystupuje jako něco skutečně nového. A nejvíce se vzpírají ti, kdo se pokládají jaksi za ochránce a strážce toho starého. S tím souvisí, že má tato nová anthroposoficky orientovaná duchovní věda předurčené protivníky právě mezi těmi, kteří se pokládají za ochránce starého. Ale to nemůže tuto anthroposoficky orientovanou duchovní vědu odvrátit od toho, aby šla svou cestou, která je právě nutnou a samozřejmou cestou pro novější lidstvo.

Mnozí z vás, milí přátelé, vědí, že v našich kruzích bylo skutečně popřáváno pro ty, kteří to mohli hledat, hojně místa výkladům symbolů a obřadů, zbylých z dávných dob, ale vždycky v jiném duchu, než jak jsou tyto věci pěstovány tam, kde se klade největší důraz na symboly a obřady v zastaralém smyslu. Aby byla udržena souvislost lidského vývoje, k tomu je ještě třeba jaksi navazovat na symboly a obřady. Ale nikdy nebyly v našich kruzích obřady a symbolika předváděny jako něco jiného nežli to, co má nyní vést k duchovní skutečnosti, k bezprostřednímu včlenění skutečnosti do hodnot současné doby.

Proto se právě v anthroposoficky orientované duchovní vědě vykládá mnohé, vlastně všechno rituální, symbolické z minulosti. Můžeme na tom ukázat, jak byla lidmi přijímána jinými cestami moudrost, dnes již zastaralá, která uváděla lidi jaksi do nesvobodného stavu, ale jak se musíme dnes ubírat jinými cestami moudrosti. Tyto jiné cesty moudrosti jsou mnohým lidem nepohodlné, nejnepohodlnější těm, kdo by chtěli zachovat právě jen všechno staré, kdo by chtěli lidstvo ukolébat ve starých pokladech moudrosti. Člověku, který dosáhl 40 ti let, není nic platné říkat: můžeš se stát rozumným, můžeš se zase stát schopným učit se, ale musíš se k tomu stát zase dvacetiletým. Ovšem, kdyby se stal dvacetiletým, byl by schopen učit se. Ale to nejde. Nelze lidstvo násilím tlačit zpět. Nemůžeme lidstvu doporučovat, aby dělalo něco, co se hodilo pro dávné zemské epochy. A přece chtějí mnozí přívrženci vyznání nebo přívrženci jiných společností právě dnes rozšiřovat něco, co se hodilo pro staré doby. Ale v tom, že se staré staví naproti tomu, co vlastně chce mezi lidstvo, a co jediné může sloužit ke spáse, v tom spočívá mnohé, co vede ke katastrofálním procesům v naší době.

Je neobyčejně důležité, milí přátelé, všimnout si toho. Dnes záleží na tom, abychom mohli být v nejvnitřnějším, v nehlubším smyslu člověkem, který se spojuje s tím, co chtějí nová zjevení nebes od zemského vývoje. A nemají-li ztroskotat i vnější, ezoterické otázky lidstva, musíme prostě mít dnes takovou duchovní vědu, která má dosti silné, do hloubky jdoucí pojmy, aby vysvětlila to, co po celé Zemi - ovšem tak diferencovaně, jak jsem vám to vyložil - hýbe lidskými dušemi, hýbe jimi také ve všedních záležitostech. V budoucnosti to již nepůjde, aby lidé na jedné straně žili všedním životem, aby všednost dne pokládali za ubohý profánní život, pak aby se uchýlili do kostela nebo do zednářského chrámu a nechali tam tyto dva světy docela odčleněny, takže by kostel nebo zednářský chrám neměli ani tušení, jak má být upraven zevní sociální život. A aby sociální život šel zase svou vlastní cestou bez toho, co je vlastně vnitřně chtěno a co chce rituály a symboly mluvit k podvědomí lidí. V budoucnu bude se muset mluvit k lidskému vědomí. To je důležitější než všechny sympatie a antipatie ke starému nebo novému neboť co se má stát, musí se stát z poznání, nesmí to přicházet ze sympatie a antipatie.

Vidíte, milí přátelé, že jádro pochopení duchovního světa záleží v tom, abychom zvnitřnili všechny věci, které se tradují ze starých dob, aby vnější se stalo vnitřním. Neboť tím se to pozvedá do lidského vědomí jako něco stejně svátého, jako tomu bylo dříve. Tato tendence se musí ujmout v novějším vývoji lidstva. Jedině tato tendence je, milí přátelé, křesťanstvím 20. století. Proti této tendenci, proti těmto úmyslům, které jsou tím naznačeny, obrací se přirozeně všechno, co chce zachovat to, co je

staré. Velká část lidstva lpí na starém jistými myšlenkovými a citovými zvyky. Toto staré je lidem pohodlnější proto, že neklade požadavek, aby se mu rozumělo. To je právě to, co duchovní vědu činí lidem tak nepohodlnou. Lidé mají této duchovní vědě rozumět. A můžeme jí rozumět, když jen použijeme zdravého lidského rozumu skutečně v obsáhlém smyslu. Můžeme jí rozumět. Ale nechce se nám jí rozumět. V mnoha věcech se dnes snažíme nikoli o porozumění, ale o neporozumění. Proto bude to zajisté dlouho tak, že proti duchovní vědě, jak je zde míněna, bude vystupovat protivník za protivníkem. Někteří z těchto protivníků mají docela dobrou vůli. Ale takoví protivníci, kteří mají dobrou vůli, mohou se také stát zlomyslnými. Hlavně budou, milí přátelé - jak jsem již častěji upozornil - jako protivníci této duchovní vědy, která chce mluvit k lidem svobodně a nezaujatě v moderních představách o nejvyšších duchovních věcech, vystupovat stále znovu přívrženci těch směrní, které se kloní ke starým církevním vyznáním, ke starým všelijak utvářeným zednářským nebo podobným společnostem. To jsou jaksi přirození protivníci. Tyto protivníky můžeme plně chápat také pochopení na tomto poli je samozřejmě duchovní vědě vlastní, ani zde není nějakého nejasného, tupého nepochopení. Tato moderní anthroposoficky orientovaná duchovní věda nemá vůbec zapotřebí - tomu se netřeba vůbec divit - vytvářet nějakou společnost ve starém smyslu, neboť se nemusí ubírat cestami, jimiž se ubíraly staré okultní společnosti, nebo se jimi ještě dnes ubírají. Tyto staré cesty chce právě moderní lidstvo ze sebe vyloučit. Dnes se mluví v zevních, exoterických oborech o vyloučení tajné diplomacie. Myslím, že právem, plným právem. Kdo studuje dějiny na tomto poli, ten ví, že tato tajná diplomacie není ničím jiným nežli poslední odnoží způsobu nazírání starých okultních společností.

Ještě mnoho jiného musí být překonáno z toho, co mnozí lidé kladou jako základní požadavek. Zvláštní je, milí přátelé, že v tomto oboru můžeme zakusit mnoho neporozumění. Víte všichni, že jsem napsal „Tajnou vědu“. Pán, kterého jsem vám již častěji jmenoval, mi poslal dopis o této „Tajné vědě“, který začíná asi takto: Tajná věda nemůže vlastně být, neboť věda má být veřejná a proto je to prý již zneužíváním slova, když se mluví o tajné vědě. To je ovšem, milí přátelé, naprostý nesmysl. Neboť nenazval jsem svou knihu „Tajná věda“ což by odpovídalo slovu „přirozená věda“. Jako ovšem není „přirozené vědy“, nýbrž jen prací dobytá věda jako například „přírodověda“, tak je samozřejmě veřejná „tajná věda“, totiž věda o tom, co můžeme nazvat intimním, tajným. Je to tedy jen nesmyslný způsob pojmání tohoto slova. Mimo to, nesmíme si přece myslet, že zveřejněním je již všechno dáno. Mnohé zůstane ještě dlouho ezoterickým, co je vysloveno exotericky. Neboť, milí přátelé, mnohé ezoterické knihy, které je možné si všude koupit, jsou pro mnohé lidi - ze slušnosti nechci říci pro většinu lidí - knihami hodně ezoterickými. Mnohé knížky z edice Reclam, které můžeme koupit za pár haléřů, obsahují pro mnohé lidi něco neobyčejně ezoterického. Na tom tedy nezáleží, ale záleží na způsobu spojení, které má lidská duše s těmito věcmi.

To je, milí přátelé - řekl bych - jen jako vložka. Neboť oči mi jde, je právě upozornit, že starý, zastaralý motiv tajnosti musí být nahrazen jiným. Ale také život duchovní vědy v lidstvu bude jiný než ten, jaký byl často pěstován nějakými tajnými spolky. Tyto tajné spolky, jimiž můžeme dnes samozřejmě hledět až na dno duše, které naprosto nejsou tajné pro toho, kdo se o to zajímá, uchovávají neprávem princip tajemství, uchovávají jej také jaksi ve zvycích a ve svém chování. To je něco, co je důležitější než co jiného. Víte všichni, že jsou tajné společnosti toho nebo onoho druhu, společnosti, které vycházejí z vyznání, které existují jinak, které lidem poskytují zcela zvláštní návody utvářet styky člověka k člověku, vnášet to nebo ono tajemným způsobem do lidského života. Nuže, milí přátelé, je docela přirozené, že se časem vytvořily nej různější odstíny takovýchto tajných společností, které se často navzájem na nože potírají, které mají jistě také někdy věci, které je třeba potírat právem. Ale co žije v lidském společenství, které se přiznává k anthroposoficky orientované duchovní vědě, nemusí být tímž způsobem chráněno, jak musí být často hájeny věci, náležející tajným společnostem s tajnými zvyklostmi.

Milí přátelé, není nikterak nutné to, co vystupuje v anthroposoficky orientované duchovní vědě chránit zvláštními umělými prostředky. Mohu vám říci nejjednodušší prostředek, kterým je možné vždy chránit to, co je anthroposoficky orientovaná duchovní věda. Při této ochraně toho, co se kdykoli učinilo na pudě anthroposoficky orientovaného duchovního hnutí, není třeba činit cokoli jiného nežli

mluvit pravdu a nelhat. Kdo říká o anthroposoficky orientované duchovní vědě pravda - a každý člověk je povinen mluvit pravdu - ten ji hájí, to vím. to mohu tvrdit. A jiné obrany není anthroposoficky orientované duchovní vědě třeba, protože je povinností každého člověka odmítnout nepravdu.

A tím upozorňuji na něco velmi důležitého, co souvisí s principem anthroposoficky orientované duchovní vědy. Ona se neubírá postranními, skrytými cestičkami. Ona jenom říká v rámci těchto vědeckých zvyklostí to, co - smím-li použít toho slova - od nynějška zjevují lidstvu nebesa. Ale to je něco, co musí být uznáno, milí přátelé, to je něco, co staví duchovní vědu do popředí jakožto duchovní vědu a nikoli život společnosti jako takový, co staví do popředí to, co je věčné a společnost činí jen nositelem.

Řekl jsem zde asi před osmi dny, že je nutno rozeznávat mezi tím, čím je anthroposoficky orientovaná duchovní věda a mezi něčím jiným. Ale musíme si být vědomi tohoto odlišení, jinak se proviníme proti něčemu velmi důležitému v přítomném vývoji lidstva, proti čemu se nesmíme provinít, chceme-li se poctivě obrátit k nejnütnějšímu podnětům, jež mohou působit ozdravujícím způsobem v naší katastrofální přítomnosti a budoucnosti.

Chtěl bych se oddat naději, milí přátelé, že bude nalezen nový způsob usuzování, nové rozlišování toho, čeho je třeba, aby se postavilo něco nového do vývoje lidstva, tak aby se nemíchalo to, co je zastaralé s tím, co se snaží sdělovat ze základních požadavků zemského vývoje samého v současnosti a nejbližší budoucnosti ty věci, které se sdělovat mají, aby mohlo být to, co vzniklo vlivem věcí starých, nahrazeno něčím novým, co vzniklo pod vlivem nových impulsů.

Vezměme jen jednu věc: Staré křesťanství mělo téměř 2000 let času vyvíjet se. V prvních staletích bylo jiné, než jaké je dnes, to ví každý, kdo studuje křesťanství. To, čím má být křesťanstvím dnes, musí se stát zase jiným. Ale kdo studoval poslední čtyři a půl roky, může na tomto příkladě vidět, jak se tato stará odnož, nikoli odnož křesťanství, ale určitého křesťanského pojetí, osvědčila, popřípadě neosvědčila vůči katastrofální přítomnosti. Zajisté zůstaneme-li při abstrakcích a všeobecnostech, můžeme říci všechno. Neboť to je podstata takovýchto světových názorů, které jsou abstraktní, že mohou všechno odít do svých abstraktních formulek. Přijdeme-li k takovým pojmům a idejím, jak jsem vám nedávno předložil jako základní sociální ideu budoucnosti, jako trojčlennou ideu, je tato idea, jak jsem vám ukázal poslední neděli, přiměřená skutečnosti samé a rozšiřuje se ve své přízpusobivosti na skutečnost. Jen touto ideou pak můžeme pojmut skutečnost, ta se hodí pro skutečnost. Abstraktní ideou můžeme obsáhnout všechno. O skutečné ideji, milí přátelé, můžeme mluvit tak, jak jsem to učinil vůči různým lidem, s nimi jsem mluvil, mluvil jsem o ní, vykládal jsem ji, tuto trojčlennou ideu, ale ně jako někdo, kdo je přesvědčen o své dogmatice a kdo říká: Musíš to přijmout, nebo bude všechno zlé. To nerozhoduje o ideji přiměřených skutečnosti. Proto jsem mluvil k lidem jinak. Řekl jsem: Těmto idejím není třeba věřit jako dogmatům, nýbrž začněte někde ve skutečnosti a uvidíte, když ji uvedete ve skutečnost, že se jí dá skutečnost zpracovat. Snad až budete hotovi nebo až snad zpracujete skutečnost jen z velmi malé části, ukáže se všechno docela jinak. Nic bych se nedivil, kdyby při provádění této ideje, právě při provádění skutečnost nenechala kámen na kameni z toho, co bylo původně uvedeno. Když nepostupujeme dogmaticky, když nelpíme na svých programech tak jako programoví lidé, kteří vypracovávají pro společnost programy a stanovy, ale když právě dáváme to, co se chce ve skutečnosti samo vytvořit, pak je to ve skutečnosti upotřebitelné. Je třeba jen začít, snad vyjdou potom ideje, které jsou docela jiné nežli ty, které byly právě ukázány. Co je přiměřené skutečnosti, záleží právě v tom, že se to životem mění, a život se mění neustále. Nezáleží vůbec na tom mít krásné ideje, ale ideje přiměřené skutečnosti.

Ty nevyslovujeme abstraktně, ale snažíme se vyslovit je tak, aby byly živoucí, aby se včlenily do skutečnosti. Proto je ovšem mohou abstraktní lidé strašně lehkou napadat. Ale to je právě to nové na anthroposoficky orientované duchovní vědě, že v ní nejen myslíme něco nového, ale že myslíme novým způsobem. A proto tolik lidí nemůže dospět k tomuto novému způsobu myšlení. Ale zde se jedná právě o toto myšlení novým způsobem o myšlení, o kterém můžeme říci, že se myšlenka noří do skutečnosti a že člověk žije se skutečností. Abstrakcí můžeme dokazovat všechno. S abstrakcí, byť by

byla třeba abstrakcí Boha, milí přátelé, můžeme říci jako dobří monarchističtí poddaní: král je ustanoven z milosti boží. Dnešní doba mu může dát poučení, že nyní je zase král z milosti boží sesazen. Když máme abstrakce, můžeme vnést černé i bílé do těchto abstrakcí. S abstrakcemi můžeme říci, že Bůh vede vojska jednoho i druhého. Při snaze o skutečnou pravdu, která je právě základem anthroposoficky orientované duchovní vědy, záleží na tom, aby takovýto abstraktní život, po případě takovéto abstraktní mluvení, které je pro skutečnost zhoubné, bylo nahrazeno myšlením skutečnosti přiměřeným a mluvením, které se láskyplně noří do skutečnosti a mluví na základě skutečnosti samé. Myšlení, které nejen myslí něco jiného, ale které myslí jinak, než jak se dosud myslelo, toto myšlení jde za ideálem „Ne já, ale Kristus ve mně“ dle Pavlových slov. Neboť tento Kristus hledal souzvuk zevního člověka s vnitřním.

To se musí stát ideálem celého lidského snažení!